

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح بیمه‌های اجتماعی قالیبافان، بافندگان فرش و شاغلان صنایع

دستی شناسه‌دار(کددار)»

مقدمه

طرح بیمه اجتماعی بافندگان فرش و شاغلان صنایع دستی شناسه‌دار(کد دار) با هدف تحت پوشش قرار دادن قالیبافان، بافندگان فرش و شاغلان صنایع دستی که عموماً از اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر کشور هستند، ارائه شده است. به موجب این طرح، استادکاران و کارگران ساده درجه ۱ و ۲ و ۳ قالی و فرش بدون کارفرما، شاغل در کارگاه‌های خانگی تک‌باف قالی و فرش یا تحت پوشش تعاونی‌های قالی و فرش و مجتمع‌های کوچک و بزرگ مربوطه و همچنین شاغلان صنایع دستی در گروه‌های مصوب کددار صنایع دستی ایران که به صورت تمام‌وقت به مشاغل یاد شده اشتغال دارند، تحت پوشش بیمه تأمین اجتماعی قرار می‌گیرند. نرخ حق بیمه ۲۷ درصد است که ۲۰ درصد آن برعهده دولت و ۷ درصد سهم بیمه شده خواهد بود. همچنین در صورتی که شاغلان یاد شده کارفرما داشته باشند، با پرداخت ۳ درصد توسط کارفرما، بیمه شده از بیمه بیکاری نیز برخوردار می‌شود.

سوابق طرح

به موجب قانون «بیمه بازنشستگی، فوت و ازکارافتادگی بافندگان قالی، قالیچه، گلیم و زیلو مصوب ۱۳۷۶/۹/۱۱»، سازمان تأمین اجتماعی مکلف است با استفاده از مقررات عام قانون تأمین اجتماعی، قالیبافان خانگی فاقد کارفرما را در برابر حمایت‌های بازنشستگی، ازکارافتادگی و فوت با نرخ ۱۴ درصد (۷ درصد سهم دولت و ۷ درصد سهم مشمول) به صورت اختیاری بیمه نماید. درآمد ماهیانه مبنای محاسبه حق بیمه درباره این افراد پنجاه درصد (۵۰٪) حداقل دستمزد کارگر ساده تعیین شده و حمایت‌های مقرر در این قانون نیز بر همان مبنا محاسبه و پرداخت می‌شود. همچنین به موجب «قانون حمایت از تأسیس و اداره مجتمع‌های بزرگ و متمرکز قالی‌بافی» مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۲۲، سازمان بیمه خدمات درمانی مکلف است بافندگان شاغل در مجتمع‌های قالی‌بافی را تحت پوشش بیمه درمان قرار دهد. بر اساس ماده (۵) آیین‌نامه اجرایی این قانون (مصوب ۱۳۸۳/۱/۲۶ هیئت وزیران)، سازمان بیمه خدمات درمانی موظف است در خصوص برقراری بیمه خدمات درمانی برای بافندگان مجتمع‌های قالیبافی و خانواده درجه یک آنها اقدام نموده و حق بیمه سهم مجتمع‌ها و بافندگان را از مبلغ قرارداد کسر نماید. نرخ حق بیمه که در این آیین‌نامه به نسبت ۲۰ درصد و ۸۰ درصد به ترتیب بین بیمه شده و کارفرما تسهیم شده بود، در آیین‌نامه مصوب ۱۳۸۵/۱/۳ به ۵۰ درصد سهم بیمه شده و ۵۰ درصد سهم کارفرما تغییر یافته است.

بنابراین، با توجه به قوانین موجود، در حال حاضر وضع پوشش بیمه‌ای قالیبافان و بافندگان فرش به این شرح است:

۱. افراد دارای کارفرما و شاغل در مجتمع‌های مربوطه به طور اجباری بیمه تأمین اجتماعی هستند.
۲. افراد فاقد کارفرما از نظر بیمه بازنشستگی به طور اختیاری زیر پوشش سازمان تأمین اجتماعی و از نظر بیمه درمان عموماً زیر پوشش سازمان بیمه خدمات درمانی قرار دارند.
۳. به نظر می‌رسد در مورد افراد فاقد کارفرما به دلیل اختیاری بودن بیمه پوشش کافی ایجاد نشده و همین امر موجب ارائه این طرح شده است.

تطبيق با قوانین

گرچه مقدمه توجیهی طرح، مصوبه ۱۳۸۷/۹/۱۴ هیئت وزیران در آذربایجان شرقی مبنی بر تحت پوشش قرار دادن اقشار مورد اشاره طرح را دلیلی بر عدم مانع بودن اصل ۷۵ قانون اساسی دانسته است، به دلیل اینکه سهم حق بیمه دولت بسیار بالاست و دامنه شمول این طرح بسیار وسیع‌تر از دامنه شمول مصوبه هیئت وزیران در مورد استان آذربایجان شرقی است و از سویی دیگر توسط مجلس ارائه می‌شود، می‌تواند مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی تلقی گردد.

ارزیابی کارشناسی طرح

اجرای این طرح در جهت کمک به پوشش بیمه اجتماعی بخشی از اقشار محروم و آسیب‌پذیر جامعه است که به دلیل ماهیت کارشان از خدمات بیمه‌ای محروم مانده‌اند و از این جهت همسو با اصل ۲۹ قانون اساسی، سند چشم‌انداز ۲۰ ساله نظام و قانون برنامه چهارم توسعه خواهد بود. با وجود این، نقاط ضعف این طرح به شرح زیر است:

۱. عدم تفکیک بین گروه‌های مختلف شاغلان مشمول این طرح و فقدان شفافیت آن از نظر شمول هر یک از قوانین بیمه‌ای، ممکن است بیمه اجتماعی افرادی را که در حال حاضر مشمول بیمه اجباری هستند با اخلاص مواجه سازد.
۲. تکلیف طرح از این نظر که شاغلان تمام وقت را در بر می‌گیرد یا شاغلان نیمه وقت، چندان روشن نیست.
۳. تکلیف بیمه‌شدگانی که بر اساس «قانون بیمه بازنشستگی، فوت و از کارافتادگی بافندگان قالی، قالیچه، گلیم و زیلو مصوب ۱۳۷۶» بیمه شده‌اند، مشخص نیست.
۴. تصویب این طرح به دلیل حمایتی بودن آن (پرداخت ۲۰ درصد حق بیمه از سوی دولت)، می‌تواند موجب شود که آن بخش از مشمولان طرح که در حال حاضر زیر پوشش تأمین اجتماعی یا بیمه خدمات درمانی هستند، به این طرح گرایش یابند و در عمل از پوشش خارج شوند.
۵. نرخ حق بیمه در این طرح بسیار بالا (۲۷ درصد) در نظر گرفته شده است و همین امر اجرای آن را با مانع روبه‌رو خواهد ساخت. در حالی‌که با تفکیک حق بیمه سهم درمان (معادل ۹ درصد) و نیز با توجه به وضعیت شغلی گروه هدف، حق بیمه می‌تواند تا ۱۴ درصد کاهش یابد.
۶. بالا بودن حق بیمه سهم دولت (۲۰ درصد) موجب خواهد شد که بدهی‌های انباشته دولت به صندوق تأمین اجتماعی باز هم افزایش یابد و در نتیجه، عدم وصول حق بیمه سهم دولت موجب عدم ارائه خدمات به بیمه‌شدگان نیز خواهد بود.
۷. سهم بالای دولت برای مشمولان این طرح می‌تواند از نظر سایر اقشار جامعه که دولت سهم کمتری بابت بیمه آنان می‌پردازد، ناعادلانه تلقی شود.
۸. مفاهیمی چون استادکار، کارگر درجه ۱، درجه ۲، درجه ۳، مجتمع‌های کوچک، مجتمع‌های بزرگ، تابلو بافان طرح پوستر و..... تعریف نشده‌اند.
۹. تبصره «۲» و «۳» کارگاه‌های خانگی را از کارگاه‌های موضوع ماده (۴) و ماده (۹۸) قانون کار مستثنا می‌کند در حالی‌که مشخص نمی‌سازد که کارگاه‌های خانگی چگونه کارگاهی است.
۱۰. تبصره «۵»، قانون بیمه بازنشستگی، فوت و از کارافتادگی بافندگان قالی، قالیچه، گلیم و زیلو مصوب ۱۳۷۶» را به دلیل اینکه نرخ حق بیمه آن (۱۴ درصد) با نرخ حق بیمه مندرج در طرح (۲۷ درصد) متفاوت است، ملغی می‌سازد.
۱۱. گرچه سهم بیمه‌شده و دولت از میزان حق بیمه مشخص شده است، ولی میزان درآمدی که مبنای کسر حق بیمه قرار گیرد مشخص نشده است.
۱۲. با توجه به سهم بسیار بالای دولت در حق بیمه پرداختی، پیش‌بینی راه‌های تأمین منابع مالی حق بیمه سهم دولت نشده است.
۱۳. حداکثر و حداقل سن مشمولین طرح تعیین نشده است.
۱۴. آیین‌نامه اجرایی طرح پیش‌بینی نشده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با توجه به اینکه طبق قوانین موجود بخشی از جامعه هدف این طرح مشمول بیمه‌های بازنشستگی و درمان قرار دارند و از سوی دیگر با اجرای طرح‌های مختلف در زمینه بیمه درمان و بازنشستگی از قبیل بیمه درمان روستاییان و عشایر، بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر، بیمه پایه درمان ایرانیان، بیمه اجتماعی زنان خانه‌دار و ...، امکان پوشش بیمه‌ای برای اقشار مختلف جامعه فراهم شده، تصویب این طرح ضروری به نظر نمی‌رسد. با وجود این، به منظور ایجاد استمرار و فراگیری در پوشش بیمه اجتماعی و درمان این افراد، **پیشنهاد می‌شود:**

۱. بیمه درمان افراد و گروه‌های یادشده مطابق قوانین موجود از طریق سازمان بیمه خدمات درمانی ادامه یابد و موضوع بیمه درمان از این طرح حذف شود و به همان نسبت حق بیمه نیز کاهش یابد.
۲. با اصلاح قانون بیمه بافندگان قالی، قالیچه، گلیم و زیلو (مصوب ۱۳۷۶/۹/۱۱)، بیمه بازنشستگی، از کارافتادگی و فوت با نرخ ۱۴ درصد (بر مبنای ۷ درصد سهم بیمه شده، ۷ درصد سهم دولت) به صورت اختیاری برقرار (اما به مرور زمان و به تناسب امکانات اجباری) شود و سایر گروه‌های هدف در این طرح (شاغلان صنایع دستی در گروه‌های مصوب کددار) نیز به همین ترتیب به مشمولان قانون اضافه شوند.